

GIUSEPPE TOMASI DI
LAMPEDUSA

Leopar

3. BASKI
Çeviri: SEMİN SAYIT

♥ can
modern

GIUSEPPE TOMASI
DI LAMPEDUSA

LEOPAR

Can Modern

Leopar, Giuseppe Tomasi di Lampedusa

İtalyanca aslından çeviren: Semin Sayıt

Il Gattopardo

© 1969, 2002, Giangiacomo Feltrinelli Editore, Milano

© 1998, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Önsöz: © 2006, Gioacchino Lanza Tomasi

Bu eserin Türkçe yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd. aracılığıyla alınmıştır.

Bu eserin ilk baskısı Giangiacomo Feltrinelli Editore tarafından 1958 yılında yapılmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1998

3. basım: Nisan 2020, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-2647-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750726477

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

GIUSEPPE TOMASI
DI LAMPEDUSA
LEOPAR

ROMAN

İtalyanca aslından çeviren

Semin Sayıt

♥can

Giuseppe Tomasi di Lampedusa'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Siren, 2019

GIUSEPPE TOMASI DI LAMPEDUSA, 1896'da Palermo'da doğdu. Sicilya aristokrasinin köklü ve nüfuzlu ailelerinden gelen Lampedusa; Parma Dükü, Lampedusa Prensi, Torretta Baronu ve Montechiara Baronu oldu. 1915'te hukuk fakültesine yazıldı fakat aynı yıl orduya çağrıldı. Birinci Dünya Savaşı'nda esir düştüğü Szombathely Kampı'ndan kaçmayı başardı ve İtalya'ya yürüyerek döndü. 1926-1927 yıllarında Cenova'da çıkan *Le Opere e i Giorni* (Yapıtlar ve Günler) adlı dergide Fransız edebiyatı hakkında eleştiriler yazdı. 1932'de psikanalist Alexandra (Licy) Wolff Stomersee'yle evlendi. Uzun yıllar yazmaya ara veren Lampedusa, 1954'te San Pellegrino Terme'de, dönemin önemli yazarlarıyla bir araya gelme fırsatını bulduğu bir edebiyat konferansından güç alarak yeniden kaleme sarıldı ve hayatının son üç yılını yazmaya adadı: Dünya çapında büyük bir başarı elde eden, Luciano Visconti tarafından sinemaya uyarlanan *Leopardi*'ni bu dönemde kaleme aldı. 1957'de Roma'da öldü.

SEMİN SAYIT, 1935'te İstanbul'da doğdu. 1962'den beri İtalya'da yaşıyor. Uzun süre Roma'daki Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nde (FAO) çalıştı. 1995'ten bu yana İtalyanca ve İngilizceden çeviriler yapıyor. İtalyan edebiyatının Türkiye'de tanınmasına katkıları nedeniyle, 2003'te İtalyan cumhurbaşkanı tarafından "Commendatore" unvanına layık görüldü ve İtalyan Dayanışma Yıldızı nişanı aldı. Giuseppe Tomasi di Lampedusa, Italo Calvino, Primo Levi, Leonardo Sciascia, Antonio Tabucchi, Ferdinando Camon, Claudio Piersanti, Alessandro Baricco, Dacia Maraini, Susanna Tamaro, Cristina Comencini, Genevieve Vaughan ve P.L. Travers'den çeviriler yaptı.

“Her şeyin olduğu gibi kalmasını istiyorsak,
her şeyi değiştirmeliyiz.”

I

Mayıs 1860

“*Nunc et in hora mortis nostrae.*”¹ Âmin.

Günlük tespih duası bitmişti. Yarım saat boyunca prensin dingin ve tekdüze sesi Kederli Gizemleri yineleyip durmuştu; yarım saat, mırıl mırıl seslerle dokunmuş bir kumaştan dökülen altın çiçekler gibi aşk, bekâret, ölüm türünden alışılmamış sözcükler duyulmuş ve bu uğultu süresince sanki rokoko salonun görünümü değişmişti: İpek kaplı duvarlarda parlak renkli kanatlarını germiş papağanlar ürkmüş gibiydi. İki pencere arasına yerleştirilmiş Mecdelli Meryem bile her zamanki güzel sarışın olmaktan çıkmış, kim bilir hangi düşlere dalmış ve tövbeye durmuşa benziyordu.

Şimdi, sesler kesilince her şey eski düzenine ya da düzensizliğine döndü: Dışarıda bırakılmaktan pek üzgün olan koca köpek Bencicò kuyruğunu sallayarak uşakların çıktığı kapıdan girdi. Kadınlar yavaş yavaş yerlerinden kalktı, salınan eteklerinin arasından bölük pörçük, süt beyazı döşeme taşlarındaki çıplak mitolojik resimler gözüküyordu. Yalnız, hâlâ duasını sürdüren Peder Pirrone'nin etekleri altında kalmış olan Andromeda görün-

1. (Lat.) “Şimdi ve ölüm ânımızda bizimle ol.”; “Ave Maria” duasından. (Ç.N.)

müyor, göklerden süzülerek yardımına ve onu öpmeye gelecek gümüş rengi Perseus'una kavuşmak için daha epey beklemesi gerekiyordu.

Tavan fresklerindeki tanrılar uykudan uyandı. Dağlarla denizlerin üstünde yüzen siklamen ve ağaççileği rengi bulutlardan aşağı, sıra sıra orman perileri ve balıkadamlar, Salina ailesini onurlandırıp ününü yükseltmek için bambaşka bir biçime sokulmuş Conca d'Oro'ya doğru süzülürken sevinçten ne yapacaklarını şaşırıp en basit perspektif kurallarını unutmuşa benziyorlardı; bu önemsiz küçük tanrılar kalabalığının önünde elinde şimşekler tutan koca Zeus, asık yüzlü Mars ve solgun bakışlı Venüs, üstünde mavi bir leopar arması olan kalkanı kıvançla taşımaktaydılar. Artık tam yirmi üç buçuk saat konağın efendiliğinin kendilerinde olduğunu biliyorlardı. Duvarlardaki maymunlar yine yüzlerini buruşturup papağanlarla alay etmeye koyuldu.

Bu dingin Palermo göğünün altında, Salina Konağı'nın ölümlüleri de apar topar o gizemli düzeyden aşağı iniyorlardı. Kızlar, giysilerinin kıvrımlarını düzeltmeye, mavi gözlerini çevrelerinde dolaştırarak öğrenci ağzıyla birbirleriyle konuşmaya başlamışlardı; bir aydan fazladır, 4 Nisan Olaylar'ından beri, ne olur ne olmaz diye rahibe okulundan eve alınmışlardı ve şimdi gölgelikli yatakhanelerini ve Salvatore'deki candan arkadaşlıklarını özüyorlardı. Küçükler, Paolalı Aziz Francesco'nun bir resmini kapmak için itişip kakışmaya başlamışlardı; en büyük oğul ve ailenin vârisi olan Dük Paolo'nun canı sigara istiyor ama büyüklerinin önünde içmekten çekindiğinden boyuna cebindeki hasır örgü tabakayı elleyip duruyordu. Avurtları çökmüş zayıf yüzünde üzgün ve düşünceli bir ifade vardı, günü hiç de iyi geçmemişti; doru atı Guiscardo formunda değildi, Fanny de her zamanki menekşe rengi aşk mektubunu yollamamış ya da yollamak istememişti. İsa dünyaya inmiş inmemiş, umurunda mıydı?

Yüzünden kaygılı bir huzursuzluk okunan prenses, tespihini sertçe *kara kehribarlar* işli çantasına attı, bir yandan da güzel ama çılgın gibi bakan gözleriyle belli etmeden her emrine koşmaya hazır çocuklarını ve boş yere sevgi dolu bir bakış bekleyerek küçücük gövdesini ondan yana eğdiği zorba kocasını süzüyordu.

Bu arada prens yerinden kalktı: Dev cüssesinin altında döşeme titredi. Açık mavi gözleri bir an için, bütün bu insanlar ve eşyalar üzerindeki geçici egemenliğin gururuyla parladı.

Sonra elindeki kocaman kırmızı İncil'i, tespih duası süresince önünde duran sehpayaya koyup dizkapaklarının altına serdiği mendili katladı. Sabahdan beri geniş yeleşimin kar beyazlığını bozma küstahlığında bulunan küçücük kahve lekesine gözü ilişince bakışları birden öfkeyle bulandı.

Şişman sayılmazdı, sadece iri cüsseli ve dev gibi güçlüydü; normal boyda insanların oturduğu evlerde baş avizelerin sallantılarına çarpar, bir dukalık altın paraları parmaklarıyla kâğıt gibi ezerdi. Sık sık öfkelenip yay gibi büktüğü çatal bıçağı onaran bir kuyumcu dükkâmı ile Salina Konağı arasında sürekli bir gelgit vardı. Ama bu parmaklar, karısı Maria-Stella'nın ne yazık ki çok iyi bildiği gibi, duyarlı olmayı ve okşamayı da bilirlerdi. Konağın en üst katındaki özel gözlemevini dolduran vidalar, halkalar, parlak teleskop düğmeleri, dürbünler ve "kuyruk-luyıldız bulucular" bu hafif ve usta ellerin altında hiç bozulmadan durmaktaydılar. O Mayıs akşamı, batmak üzere olan güneşin ışıkları prensin, annesinin Alman asıllı olduğunu kanıtlayan, pembe yüzüne ve bal rengi tüylerine vuruyordu. Annesi Prenses Carolina, otuz yıl önce kendini beğenmişliğiyle o çapaçul İki Sicilya¹ Saray'ını

1. Bourbon Hanedanı egemenliğindeki Napoli ve Sicilya'ya verilen ad.

buz gibi dondurmuştu. Ama prensin genellikle esmer ve karayağız bir ortamda çok çekici duran beyaz teni ve sarı saçlarına karşın damarlarında, 1860 yılının soylu bir Sicilyalıının huzurunu bozacak türden, Alman niteliklerini taşıyan bir kan dolaşıyordu. Otoriter kişiliği, katı ahlak kuralları ve soyut düşüncelere eğilimi, Palermo sosyetesinin o lapacı ortamında güvenilmez bir zorbalığa, sonsuz bir ikircime ve Sicilya'nın iş bitiricilik akımına kapılmış saydığı tüm akraba ve dostlarına karşı beslediği bir küçümsemeye dönüşmüştü.

Yüzyıllardır giderlerinin ve borçlarının hesabını bile yapmayı beceremeyen bir ailenin matematiğe karşı güçlü ve gerçek bir eğilimi olan ilk (ve son) bireydi; bu eğilimini astronomiye yöneltmek çevresinde oldukça tanınmış, ayrıca büyük kişisel zevkler de almıştı. Onda gurur ve matematiksel çözümleme öylesine kaynaşmış durumdaydı ki yıldızların bile hesaplarına boyun eğdikleri hayaline kapılırdı (ve gerçekten de öyle görünürdü); o kadar ki, kendi keşfettiği ve adlarını (soyunun ve hiç unutamadığı bir av köpeğinin adları olan) Salina ve Svelto koyduğu iki küçük gezegenin, ailesinin ününü Mars ve Jüpiter arasındaki boş alanlara yayacağına ve böylece konağı süsleyen fresklerin de dalkavukluk değil birer kehanet olduğuna kendini inandırmıştı.

Annesinin gururu ve aydın kafası ile babasının cinselliği ve sorumsuzluğu arasında bocalayan zavallı Prens Fabrizio, Jüpiter gibi kaşları çatık, sürekli bir hoşnutsuzluk içinde yaşar ve bağlı olduğu soylu sınıfın çöküşüyle birlikte mal mülkünün de elden gitmesini, hiçbir şey yapmadan, üstelik yapmak bile istemeden izler dururdu.

Dua ile akşam yemeği arasındaki o yarım saat, günün en az sinirlendiği zamanıydı ve şimdiden, kuşkulu da olsa, bu huzurlu dakikaların tadını yine çıkarmak istiyordu.

Peşinden coşkuyla koşan Bencicò ile bir-iki basamak merdiveni inip bahçeye çıktı. Bir yanı konak, öteki üç yanı duvarlarla çevrili bu kuytu bahçe bir mezarlığı andırıyordu; özellikle, sulama arkalarını sınırlayan birbirine paralel küçük tümsekler çok uzun boylu ama sıska devlerin gömütleri gibi duruyorlardı. Kırmızı toprak sık bir bitki örtüsüyle kaplıydı, her köşeden çiçekler fışkırmıştı ve taflan çitler yürümeyi kolaylaştıracak yerde yolu tıkmak için dikilmiş gibiydiler. Bahçenin bitiminde kara sarı yosunlarla kaplı bir Flora heykeli yüzyıllardan kalma güzelliğini alın yazısına boyun eğercesine, gözler önüne seriyordu; heykelin iki yanındaki sıralarda yine gri mermerden yontulmuş, işlemeli yastıklar vardı, köşedeki bir akasyanın altın çiçekleri ortalığa beklenmedik bir neşe saçıyordu. Toprağın her keseğinden, çok geçmeden uyuşukluktan soluveren bir güzellik özlemi geliyordu.

Sınırlanmış, sanki ezilmiş gibi duran bu bahçeden, kutsal emanetlerden süzölmüş bazı sıvılar gibi yağlı, kösnülü ve biraz kokuşmuş et ve çürümüş otu andıran bir koku yükseliyordu. Karanfillerin keskin kokusu, güllerin daha hafif, manolyaların her köşeye sinmiş ağır ve bayıltıcı kokusunu bastırıyor, nereden geldiği belli olmayan bir nane kokusu, akasyaların çocuksu, taflanların şekerçi dükkânlarını anımsatan kokusuna karışıyor, duvarın ötesindeki ağaçların yeni açmış portakal çiçeklerinin rayihası geliyordu.

Burası körlere göre bir bahçeydi: Gözler boyuna rahatsız oluyor, burunsa biraz ağır olmakla beraber yine de güzel kokuları içine çekebiliyordu. Paris'te kendi eliyle seçtiği Paul Neyron gül fideleri yozlaşmıştı; Sicilya toprağının güçlü özsuuyuyla önce coşup fışkırmış ve sonra soluvermiş, cehennem gibi temmuz aylarında kuruyup yanarak et renginde acayip, lahanayı andıran iğrenç şeyler olmuşlardı ama bütün bunlara karşın, ortalığa hiçbir Fransız

bahçıvanın aklından bile geçiremeyeceği baygın ve kösnülü bir koku saçmaktaydılar. Prens bunlardan birini burnuna götürünce sanki Opera’da dans eden kızlardan birinin bacağına koklamış gibi oldu. Çiçek kendisine uzatılan Bencicò, iğrenmiş gibi geri çekildi ve gübrelere ölü kerenteleler arasında daha sağlıklı kokular aramaya koştu.

Ama bahçedeki bu yoğun koku prenze üzüntü veren bir olayı çağrıştırdı. “Şimdi her şey güzel kokuyor ama daha bir ay önce...”

Nedeni bulununcaya kadar bütün konağı saran o kekremsi iğrenç kokuyu anımsadı. Nedeni, San Lorenzo’da asilerle yapılan çatışmada yaralanıp tek başına oraya kadar gelen ve bir limon ağacının dibinde ölen Beşinci Nişancı Taburu’ndan genç bir subaydı. Onu orada, sık yoncaların arasında yüzükoyun yatmış bulmuşlardı, yüzü kan ve kumuk içindeydi, tırnaklarını toprağa geçirmiş, tüm gövdesine karıncalar üşüşmüştü; fişekliğin kayışı altından dışarı fırlamış morumsu bağırsakları küçük bir göl oluşturmuştu. Ölüyü ırgatbaşı Russo bulmuş, sırtüstü çevirerek yüzünü kendi kırmızı mendiliyle örttükten sonra iğrençlikle boyuna yere tükürerek bir değnekle bağırsakları karın yarığında içeri tıkmıştı. Bütün bunları kaygılı bir titizlikle yapmıştı ama bir yandan da, “Bu domuzların ölüsü bile kokuyor,” diye söylenip durmuştu. O sahipsiz ölünün anısına söylenmiş sözler yalnızca bunlar olmuştu.

Şaşkın silah arkadaşları ölüyü alıp götürdükten sonra (evet, omuzlarından tutup el arabasına kadar sürüklerlerken korkuluğun karnındaki kırıklar yine dışarı fırlamıştı) akşam duasına yabancıların ruhu için bir *De Profundis*¹ eklenmiş, böylece evdeki hanımların vicdanı rahatlamış ve bir daha da bu konu açılmamıştı.

1. “Derinliklerden sana sesleniyorum, Ya Rab”, Eski Ahit, “Mezmurlar”, 130. (Y.N.)

Don Fabrizio gidip Flora'nın ayaklarındaki yosunları biraz kazdı, sonra aşağı yukarı dolaşmaya başladı. Alçalan güneş kocaman gölgesini gömütleri andıran çiçek tarhlarına düşürüyordu. Evet, askerın bir daha lafı edilmemiştı; onlar zaten salt bu iş için, yani krallarını korumak, uğruna can vermek için asker olmamışlar mıydı? Ama yine de o bağırsakları dökülmüş gövde sık sık aklına geliyordu işte. Sanki sadece prensin ona verebileceği bir huzuru bekler, son nefesini toplum için verdiğine inanıp kendini haklı göstermek ister gibiydi. Bir kimse veya bir ideal uğruna ölmek iyiydi hoştu, olağandı ama yine de bilmek, en azından bir başkasının bunu bildiğinden emin olmak gerekirdi; işte o korkunç surat bunu istiyordu ve prensin kafası da karmakarışık oluyordu.

Don Fabrizio kayınbiraderi Málvica'ya soracak olsaydı, bütün arkadaşları adına konuşmak için hep sözcü seçilen Málvica, kuşkusuz, "Kral için öldü, doğal olarak, Azizim Fabrizio, iş bu kadar basit," diyecekti. "Düzeni, sürekliliği, görgüyü, hakkı, namusu simgeleyen kral için, Kilise'nin tek koruyucusu ve 'hizip'in ele geçirmek istediği mal mülkün dağılmasına karşı çıkan tek savunucumuz kral uğruna öldü."

Bütün bunlar güzel sözlerdi ve prensin de içinde, yüreğinin derinliklerinde yatan şeyleri vurguluyordu. Ama yine de ortada kulak tırmalayan bir şey vardı. Krala bir diyeceği yoktu. Onu, en azından kısa bir süre önce ölmüş olanı, iyi tanırdı; bu yenisi ise general kılığında bir papaz okulu öğrencisinden başka bir şey değildi. Gerçekten de hiçbir işe yaradığı yoktu. Málvica kuşkusuz, "Ama mantıksız konuşuyorsun," diye yanıtlayacaktı. "Bir kral yetenekli olmayabilir ama krallık düşüncesi değişmez; bu, kişilerin ötesinde bir şeydir." "Bu da doğru ama bir düşüncenin canlı simgesi olan krallar, kuşaklar boyunca belli bir düzeyin altına inemezler, inmemeleri gerekir; aksi halde aziz kayınbiraderim, fikirler de zarar görür."

Bazı eleştirmenler, *Leopar*'ın yalnız İtalyan değil, dünya edebiyatının bir başyapıtı, 20. yüzyılın en önemli romanlarından biri olduğunu ileri sürer. Roman, Sicilya'da Bourbon Krallığı'nın çöküş yıllarında soylu bir ailenin, özellikle de ailenin reisi Prens Fabrizio Salina'nın yaşamöyküsünü anlatır. 70 yaşına gelmiş, ilginç özellikleri ve uğraşları olan Fabrizio Salina, soylulara özgü dünyanın çöküşüyle birlikte yavaş yavaş ilerleyen kendi çöküşünü de hüznle yaşar. İsrarla sürdürdüğü geleneklerin, içine kapandığı görkemli dünyayı oluşturan öğelerin sessizce kayıp gittiğini, dönüşü olmayan sonun yaklaşmakta olduğunu gözler. Ne var ki, arkadan cıvıl cıvıl bir kuşak gelmekte, onun vaktiyle yaşadığı tüm duyguları, tüm heyecanları başka bir dekor içinde, başka koşullar altında onlar da tüm yoğunluğuyla yaşamaktadır. Bir yolculuk sırasında rahatsızlanarak, denize bakan bir otel odasında dinlenmeye çekilen prens, mumun alevinin sönmek üzere olduğunu sezinler. Hayatının muhasebesini yapar ve, "Her şeyin olduğu gibi kalmasını istiyorsak her şeyi değiştirmeliyiz," diye düşünür. Luchino Visconti'nin 1963'te beyazperdeye uyarladığı *Leopar*, sinema tarihinin başyapıtlarından biri olarak da anılmaktadır.

#sicilya #aristokrasininindüşüşü #kaybolanavrupa #risorgimento #tarih

